

לחרג מהאני אל היופי

לרשימה זאת שני חלקים. הראשון סוציולוגי משהו, ובו אבקש לרונן בקשר בין מדיה לשוליות השירה בישראל, וזאת בעקבות ספר הביכורים היפה ובעל איכויות הטוהר של אופיר משרקי **יותר מ-7**. ומדוע נכרכו שני הדברים יחד? מפאת ראיונו של המשורר המוכשר לעיתון 'הארץ', שפורסם תחת הכותרת "אופיר משרקי מסומן על ידי מבקרים כמשורר הגדול ביותר מאז יונה וולך". בחלק השני אדון ביופיו של ספר ביכורים זה.

סוציולוגיה

לפני הריון בסוציולוגיה של השירה וקשריה למדיה, אדגיש שאין לי כל טענה למשורר אופיר משרקי על בחירתו להתראיין ולחשוף את חייו. הוא כתב ספר יפהפה, ומעניין להפיצו. גם לא טענה ספיציפית כלפי עמית ישראלי-גלעד, עורכת הספר, שבריאיון ל'גלריה' סיפרה: "אמרת לי שאני לא מבינה כלום אבל אני חייבת לעבוד איתו כי זה מדהים". כל משורר וכל משוררת מעוניינים להפיץ את שירתם לקהל רב ככל האפשר, ומי שיטען אחרת - משקה. כך גם בתי הוצאה. אבל שניהם למעשה שיחקו את המשחק המדיאלי המצער, שבו מבקשים להכתיר אמן צעיר בדימוי הרומנטי המיוסר, להנאת הבודגנים, במקרה זה קוראי עיתון 'הארץ'. ושוב, יש לי מלוא הערכה גם לעורכת וגם למשורר ולפרי עבודתם המשותפת, כפי שתבוא לידי ביטוי בהמשך הרשימה הזאת.

אבל המשחק המדיאלי, והחוקים הנוקשים שלו, הפכו להיות מעין עגל זהב או מושא תשוקה גדול של משוררים ומשוררות. יחסי הציבור הפצת השירה לקהל שאינו קיים. אין קהל לשירה, לא בישראל ולא בעולם. יש בארץ כמה עשרות מתעניינים אמיתיים בנושא, והמון ערכי שירה, פרסי שירה (צנועים) ו"תרבות", שהיא הדרך שבה לועסים עבור הקהל הרחב את האמנות כדי שתהיה קלה לעיכול. עצים מסכנים נאלצים אחת לשנה להתכער במהלך "שירה על הדרך", כששירים נתלים עליהם, ואילו המשוררים דופקים בראש בכל במה אפשרית, מקוננים על "מצב השירה", משתדלים להפיץ את חבריהם המשוררים רבים, בפייסבוק או באתרי מרשתת או בכתבי עת או בעיתונות, פסגת המאויים, וכל זאת בשם "השירה".

כל זה גורם סבל מיותר למשוררים ולמשוררות, שנאלצים לחזור על הפתחים כעניים (בעצם לא "כעניים", מרבית בני עמי המשוררים משתדלים, אבל לא מהווים הצלחות לכלליות גדולות). הסבל נגרם גם מפני שכל אותם משוררים סבורים שהם נזר הבריאה, ושה"קהל" (שאינו קיים, אלא רק חברים המגויסים בצו 8 להשקות) חייב להיחשף לפרי יצירתם. יש משוררים רבים שמסוגלים להנפיק שיר טוב ואף מעולה מדי פעם. אבל ברמת הספר - מרבית הספרים אינם טובים דיים. יתרה מכך, משוררים ומשוררות רבים ורבות מוציאים את אותו הספר מדי שנתיים שלוש, כמעט ללא שינוי בסגנון או בנרטיבים, וכל זאת למען ההפצה של שמם הפרסיים. אבל השם המתנסס על היצירה הוא המצאה מודרנית למעשה. בימי הביניים איש לא חתם את שמו על איקונה או פרסקו. אמן אמיתי הוא רק משורר של משהו גדול ממנו. ולכן בעידן הזה, לדעת, על משוררים לסרב לשתף פעולה עם פסיכוחת האני.

לצורך "הפצת השירה", שהפכה להיות האידיאל והקרדו של משוררים ומשוררות רבים ורבות בארצנו, הם עושים כל מאמץ לשתף פעולה עם המדיה. אבל אני שואל למה? האם זה עוזר למכור את המוצר? (ויש לי כבוד

למוצרים וגם לספר השירה כמוצר). התשובה - לא. אני טוען אין כי קשר כיום בין תהודה תקשורתית למכירות ספרי שירה. ספרי שירה נמכרים רק כאשר המשורר או המשוררת דופקים בראשם של אנשים ספציפיים שיקנו את הספרים, בין אם ב"לייב" ובין אם בפייסבוק.

סוציולוגיה ועוד סוציולוגיה. ה"קהל" המדומיין הנ"ל, שלפעמים יטריח עצמו לפסטיבל שירה אבל לא יקנה את ספרי השירה, אינו מעוניין בשירה כי הוא פחד שאינו מבין אותה. יש פוביה משירה, שכן הפחד המערבי הגדול הוא לא לדעת, לא להבין, להיות פס כבוד ועם ארץ, בעוד הרבה פעמים שירה טובה, כמו זו של משרקי למשל, היא סוגסטיבית, מעורפלת, הולכת לאיבוד בכוננה. אז מה עושים משוררים? הולכים וכותבים שירה בהירה, נגישה יותר מישראל היום.

אבל הקהל הרחב מעוניין בחשיפה של עיתוני סוף השבוע. אכן זהו עידן של פייסבוק, אבל לא בשירים. אפילו יונה וולך הגדולה, ששירת משרקי הושוטה אליה, נותרה בזיכרון הציבורי בסופו של דבר כמיתוס של שיגעון ומיניות פרועה. אבל היא לפחות הגיעה לקהל לא מועט, כי התקופה היתה אחרת.

כיום, רק מקרים סוציולוגיים בצירוף שירה בהירה כעיתון יכולים להביא קהל, במקרים יוצאי דופן של אחר לאלף. לדוגמה המקרה של המשורר גיורא פישא, אשר מכר קרוב לאלפיים עותקים מספרו; זאת כי ענה על צורך של החברה הישראלית להאזין לסיפורו של אב שכול. זה שהוא גם משורר טוב אינו מן העניין. העניין הוא סוציולוגיה, צרכים חברתיים בזהירות, לא בשירה.

כך גם עם קדחת "ערס פואטיקה". האם השיר 'בארץ' אשכנזי ישנה את מדינת ישראל? יביא להבנה טובה יותר של הפצע המזרחי? גרם למעסיק כלשהו לתהות אם הוא מפלה את המרואיין למשרה בגלל מוצאו הערתי? מסופקני. וזאת גם מפני שזאת מחאה מאוחרת, ובלוים גבוה מדי, שבחלקים ניכרים ממנה איננה אותנטית (על אף הכישרון המובהק של חלק מחברי הקבוצה). יש מקום למחאה, אבל הוללים הוא שקרי. הוא לא רלוונטי לישראל 2015, שבה באמת הנרשא של מזרחים ואשכנזים הולך ודועך (חצי מבנות זוגי בימי רווקותי העליזים היו מזרחיות, חצי אשכנזיות. את הרין וחשבון המאוחר הזה עשיתי בעקבות המחאות השונות. בזמן אמת הרי לא היה אכפת לי אם הוריהן מרומניה או מצרית).

כלומר - המשורר ככלי סוציולוגי, כהמשך של פוליטיקת הזהירות; לא כאמן היוצר יצירה נדרשת על ידי ציבור רחב יותר מהמעגל המצומצם (כאמור, כמה עשרות אדוקים, המשוררים עצמם). כך כל העיסוק המדיאלי סביב השירה אינו אלא אלא קרקס ריק. והמערכת הספרותית ארגו חול ודוע קקי של כלבים, אם תסלחו לי על הצרפתית. ומדוע לא יכתוב משורר מזרחי גם על כאבם של ערביי ישראל המנודים והמקופחים? ומדוע לא תכתוב משוררת לסבית גם על משבר הריון העונני? כי נוצרה הפרטה לפוליטיקה של זהירות. לכל אחד זהות אחת ממוגנת.

לכן שיתוף הפעולה עם המדיה, שעיקר עניינה בסיפורים אישיים חושפניים או בהכתרה זמנית של "הגאון הבא", דינו בסופו של דבר, במידה רבה, זילות של השירה. לא מפני שיחסי ציבור הם דבר רע או "נמוך", ולא מפני ששיווק הוא דבר גס, אלא פשוט - כי אין לזה אפקט. לכן שיתוף פעולה עם רדידות המערכת הספרותית של ימינו גורם רק נזק למשוררים ולמשוררות, המבזבזים זמן יקר שיכול היה להיות מוקדש לקריאה וכתובה, בניסיון להפיץ את שירתם למי שאינם מעוניינים כלל בשירה, אולי פרט ל"כל כתיב" רביקוביץ' שיונח ליד המיטה בחדר השינה. ולמעשה - הדבר יוצר שקיעה באגן המשוררים והמשוררות (כן, גם אני) חשים כבעלי בשורה שתשנה את האנושות, ומתדפקים על דלתות מדיאליות או מפרסמים זה את זה במחמאות, בבמות דלות הקוראים שנותרו לספרות. אישית, על סמך שנים של כתיבת שירה וקריאתה, הגעתי למסקנה שמשוררים, ואפילו הטובים ביותר, מסוגלים לכתוב חמישה-שישה שירים באמת טובים בשנה. אז למה לא להוציא ספר אחת לעשר שנים?

לחפשי אותה. ספרי שירה חדשים עדיין נמכרים ברשתות השיווק המכוננות חנויות ספרים, ומי שרוצה - שיכנס לקניין ויעיין. הגיע הזמן להפסיק עם הרצון המתמיד הזה להנגיש את השירה למי שאינו רוצה בה, שסופו רק פולחן של "המשורר הגדול הבא" לחמש דקות. ובמקרה של משרקי מדובר לדעתי באלכימיה ההופכת את האני ליישות מיסטית-רוחנית, מתוך חיפוש טוהר צנוע.

שמתם אותנו בעמדת שוליים? אוקיי. נהיה שוליים. שוליים גאים. בצד. בפניה. לבה. יפה להיות לבה. משורר אמיתי יודע לשתוק, כמו ביאליק, עשרות בשנים. משוררים הם אמני הרווחים הרופים הלבנים הכמעט ריקים. אינני ממליץ על שתיקה שירית (אם כי בהחלט ממליץ על מינון נמוך יותר של הנפקת ספרים) אלא על הפסקת המרדף אחרי ה"קהל". ישב לו המשורר תחת עץ על ספסל, עד שיקראו לו, או שלא. אי-אפשר להיות שמאן של שבט שלא מעוניין בכך.

שירה

אופיר משרקי: *יותר מ-7*, ספרי עיתון 77, 2015, 85 עמ'

לאופיר משרקי יש את זה. ספר ביכוריו אמנם נתון להשפעה מסוימת של שירת יונה וולך, אך זו נסלחת כי בסופו של דבר אינה עוברת את גבול הטעם הטוב. וממילא, אין "יונה וולך הבא", ויונה וולך יש רק אחת. למעשה, השירה הישראלית כולה מצויה במבוי סתום, במידת מה, כי אחרי המרד המודרניסטי הגדול של עמיחי חן, ואחר כך וולך, הורביץ וויזלטי, אין לאן לפנות, אין רוח גבית של זרם ספרותי עולמי שאפשר להערוך אל השירה המקומית. מה נותר? נותר לחפש ייחוד כלשהו גם אם אין אפשרות לפריצה לשונית חסרת תקדים, לסגנון חדש של ממש, ובעיקר - נותר לחפש חופש, להיות חופשי, כי זהו יתרנו של האמן בעל הדמיון.

יותר מ-7 מציג אני פגיע, אולי על סף הגדרתו כלא שפוי, השואף מצד אחד לנתן את הגבולות הקונפורמיסטיים אל החופש, ומצד שני אינו מעוניין לחרוג אל מחוות שאין מהם חזרה. משרקי הוא משורר המקבל את חריגותו, אבל מבקש להעביר אותה קפיצה מיסטית כלשהי, ובכך יש מן הדמיון לוולך. שכן וולך מוכרת בתרבות כמשוררת הנועות מינית וכו', בעוד למעשה שירתה היא שירה עם נטייה מיסטית, כמו גם שירה רומנטית-התגלותית.

רבים משירי ספר ביכורים זה נוגעים בדמותו של הצלוב, מתוך הזדהות ואהבה למנוחה הרחוקי. זוהי שירה לא קלה לפענוח, מוצפנת, אבל יש בה רגעים של יופי מסנוור. ובעיקר, זהו ספר שאין בו כמעט צירופים בנאליים מחרישי אוזניים. יש אמנם לא מעט שירים סתומים על גבול האידיאליסטיים, אבל תמיד תוך שמירה על עדינות השיר הציוריים. שני השערים הראשונים מכילים שירים קצרים, מדודים יחסית, השלישי מכיל רצפים פרועים יותר, השער הרביעי מוגדר כ"שירי ילדים", אם כי לא לגמרי ברור למה. השירים מודפסים בפנט קטן יחסית, ומקשים על מי שעניו אינן במיטבן. ייתכן שזאת בחירה אמנותית, מעין ניסיון התחבאות או הצפנה, או אילוף כלכלי.

האני הפגיע, הרחוק, דובר השירים, מודע היטב לשיח הפסיכולוגי-פסיכיאטרי המנסה לגרד את הנפש ולנרמל אותה, והוא משחק עם מונחים פרוידיאניים כאגו, סופר אגו ואיד, בניסיון "להכיל" את האבחנות, תוך כדי ערעור על מידת תקפותן לעולם הנפשי החופשי. השיר הפותח מתחיל במעין "תיאור מקרה" עצמי: "האוד יגדל רוח תרחף מעל המים/ מטמורפחה פסיכוטית אך הכרחית". "מטמורפחה פסיכוטית" הוא צירוף מעניין. כך הרובר עומד לצד השיגעון, מתוך תפיסה רומנטית משהו של

שאל היום את האדם התרבותי הסביר - מהו משורר? הוא יתקשה לענות. אבל המרדף אחרי פרסום ספר שירה, שמטבעו הוא חי חרישי ונידח, יוצר דימוי של משוררים רודפי כבוד, חלק מהמגפה השחורה של האני הפושה בימינו הפייסבוקיים.

כל זה הוא היפוך של מה שאני תופס כמטרת ספר ביכוריו של משרקי, המבקש להפוך את האני השביר והפרטי ליופי, כלומר למשהו כללי. משוררים (שוב, לא המשורר הספיציפי הנידון) הם כיום כלבים מורעבים, ומשתוקקים להכרה וצמאים לכל התייחסות. אבל זאת בהנחה שיש למה להתייחס. אבל מה לעשות שמשוררים טובים (כמו משרקי) יש מעטים, מעטים מאוד, ואילו גרפומנים של שירה אינם חסרים? וכולם חפצים באותם פרסים בודדים, ובאותן במות מועטות במדיה?

המדיה היא כיום המרכז - מלייקים בפייסבוק ועד לריאיון ב"הארץ". למעשה משוררים מקדישים כיום זמן רב יותר ליחסי ציבור של שירתם, בין השאר בגלישה אינסופית בפייסבוק, מאשר לקריאה וכתובה. וכך נאלץ משורר המוציא ספר ביכורים לספר על הוריו, על חברות "ערס פואטיקה", על הומוסקסואליות, על סף שיגעון, סמים וכו'. אין רע בעיסוק בביוגרפיה של משורר. השאלה היא המינון. כמה מהשיחה נסובה על ספר השירים? מהו משורר? מדוע הוא חייב לחשוף את חייו בפומבי כדי לזכות למעט התייחסות. השירה הישראלית, כמו השמאל הישראלי, איבדו את ביטחונם העצמי. השירה לא מאמינה בעצמה יותר, בערכה הסגולי הגדול יותר מכל קהל או צפיות ביוטיוב.

מהי שירה? אין מילה בעולם שיש לה משקל סגולי מופלא כשלעצמה, כשהיא עומדת לבדה. שירה היא מלאכת הלחמת מילים. אבל השירה הישראלית, ברובה, גם בגילומיה הבלתי גרפומניים, היא שירה בהירה-עיתונאית מדי, ממהרת להתוודות, לחשוף ערות אישיות בפומבי. למעשה, מדובר במקרים רבים בשירה בודגנית, כלומר שירת משוררים המכירים את הנוסח האהוד הזוכה בפרסים, השמרני-נרטיבי.

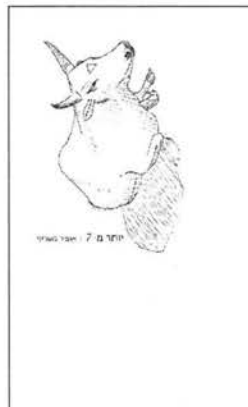
אבל, מעשה שטן, שירה איננה סיפורים קצרים. היא יכולה לספר סיפורים, אבל לעד תהיה תלויה ברגעי השראה, רגעי טוהר וצלילות, שבהם הנפש, או האני הביוגרפי, קשובים לתדר מילולי סמוי, מתחברים אליו ופולטים שדה. השדר יכול להיות פוליטי, ויכול להיות אישי, או שניהם, אבל חייב להיות בו חיבור למשהו גדול יותר מהכותב, הביוגרפיה שלו ועמדותיו הפוליטיות-חברתיות-מגזריות-כלכליות.

הציבור הישראלי, ולא רק הישראלי, לא רוצה שירה. אין לו צורך בשירה. אין לו צורך בעולם הנפש. אין צורך במשוררים. אין להם ההשפעה שהיתה להם פעם, ולמעשה אין להם כל השפעה. אין לו גם צורך בתיכון של השירה, בהבהרתה, בהנגשתה.

המעגלים התרבותיים שצורכים עדיין אמנות בארץ תמיד ילכו לתיאטרות המציגים פארסות שטחיות לוועדי עובדים, אבל לא יקנו שירה. כי הציבור הישראלי אינו מעוניין בשירה. הוא מעוניין רק בנרטיבים של המשוררים, כלומר בסיפורי חייהם, בחשיפה של אדם, ולא משנה אם הוא משורר, מוסיקאי, או טבח. והוא מעוניין גם בסוציולוגיה, בשיח של המגדר והמגזר, בייצוג מגזרים מקופחים כאלה או אחרים, ברוח הפוליטיקלי קורקט של ימינו.

וגם מבקר השירה ב"דיעות אחרונות", אלי הירש, אמנם מבין שירה ויודע לקרוא שירה, אבל נאלץ כנראה לסכם בכל רשימה שבועית את תוכן הספר, משל היתה שירה סיפור עיתונאי ולא משהו שמעוניין להמריא מעט מעל היום-יום, או להתבונן בו באופן חרש, גם אם בסיטואציה פוליטית-מגדרית-מגזרית.

וכך שיתוף הפעולה של השירה עם המדיה בימינו הוא לדעתי אסון של ממש. משוררים צריכים להיעלם מהמפה. להפסיק לשתף פעולה עם המדיה.

אלי תומר

מבט שני

א. אחדות וריבוי

אלהים סובל הכל
 גם שחורים
 גם לבנים
 ואפילו אם יש ביניהם
 חסרי אמונה וצבע.
 אבל אנחנו –
 לאחד מגבעת
 לשני כמתה
 ולשלישי
 ראש מגלח.
 הו, גן העדן,
 לפני שגורשנו

ב. עליונים ותחתונים

יושב בתנוחת לוטוס
 חושב על מה לא לחשוב
 וממריא אל השקט.
 אבל שם במרום
 מלאכים
 מסתפקים בסלם
 ומקמים רעש רב
 בדרךכם למטה
 להיות עם בני אנוש.

ג. כלים שבורים

קצריה הספר
 נפלה
 התנפצה
 ולבי נרתע
 בין קפה שחור
 לדרך לבן.
 אבל מן הרסיסים
 עולים ניצוצות
 ומאירים את
 השיר השלם.

אלוה לסקר-שילרית, שיר אהבה למים, נזל החיים; ובו זמנית, אגרוף של ממש כלפי הנרקיסים של משוררים, האגואיזם של שירת האני. המיסטיות של המשורר באה לידי ביטוי בשיר היפהפה הרליגיזי הבא: "תורתו של יהוה נחה בנחלים/ והאנשים בצימאונם היפה הרב/ שותים מהמים/ חיי הנצח מהלך בינם ולא יראו לו/ ואף כי דיבר איתם נצח דרך מי אדוני ולא שמעו..." התמונות הסימבוליות המשלכות בין מים לנביא הרחוי מורכבות, שכן יש כאן התרסה כלפי מי שלא שומעים את דבר אלוהים, ובו זמנית יש אמפתיה ל"אנשים בצימאונם היפה הרב".

השער "יותר מ-7" מכיל רצפים מילוליים בלתי מובנים, המכילים מעין הכללות פילוסופיות כ"בכל הווה טוב מוצפן טוב", "חוקים זיזים לא משתנים", "המוות מגיע לאלה שאלוה הכי אוהב", "כל המכשירים הללו הם יכולות שאיבדנו", שאינם בלתי מעניינים אבל הם יותר הליכה לאיבוד מאשר מציאת משהו. הרצפים גולשים לאידיוסינקרטיות, "הרגע הבא ידוע לכל, הוא ישבור את הרגל/ ומתחת לעין יורים לו בראש, קוראים לזה ג'ז", או "באותו יום עזבו המגנטים... והשאירו יום נטול גרוויטציה שהתכרר לעובר/ מסביבו המרק הקרמון ולא נותר רווח/ בינו לבין המים...";

ושוב, הרצפים מכילים, פתאום, בתוך הבלבל, שורות נהדרות כמו "השיגעון כתב שירים יפים, אך לא הצליח/ לרדת למכולת לקנות יין ולחם/ רקדתי למען הרוח ריקודים אינדיאניים בסלון", או "כמו האופק שלעולם אינו חומר/ אחד אלא מפגש בין כמה/ גודמים נשיקה נצחית/ בין המגיע לקיים", או "עצב יכול להתחפש/ להמוך דברים/ לאיש בחדר שעוקב/ אחריו... (עצב יכול לבוא בבקרים/ הכי בהירים ולהתחפש בלהט ללילה)" - ליריקה נהדרת, וגם שורות חכמות המגדירות את המצב הפרנואדי של "חולה הנפש" כוואריאציה של עצב, הרגש ה"נורמלי" שעלה על גדותיו, ולמעשה גם העצב אסור בחיינו הבורגניים-תפקודיים. ובכל מקרה, תמיד אעדיף משורר עם רצפים סתומים מעט, מוצפנים, הדורשים קריאות חוזרות, על פני הביוגרפיות הפורנוגרפיות שנקראות בטעות שירה.

ואסיים בעוד שורות עצב לידי נהדרות, של משורר מעניין שיש לקוות שיוקם עוד יותר את הטוהר הקיים בו בספריו הבאים: "לקחתי מה שלקחתי/ ושתיתי/ מה ששתיתי, ובפחות משנייה/ נהייתי סופרמן. הסופרמן/ העצוב ביותר שסיפרו אודותי/ כל כך כחול".

שירת אופיר משרקי היא שירת אני שנרחק לשוליים, גם לשולי השפיות כפי שמגדירה אותה החברה הנורמטיבית, אבל גם אני שעובר טרנספורמציה, בעזרת הדבר הזה הקרוי אמנות, ההופך את הפרטי לכללי. הגיע זמנה של השירה לקבל את שוליותה. את עזיבותה. לעמוד גאה בצד, ולתת דוגמה של שוליות גאה, לא מתחנפת, לא מרוכזת ב"אני" כמנהג ימינו, גם אם המחיר הוא נידחות כמעט מוחלטת. ♦

המצב. אבל אין מדובר בשיגעון גרידא, אלא במצב פסיכופיזי ורחני, השראתי, מעין התחברות למשהו גדול יותר, כלומר חוויה מיסטית, שהעולם ה"שפוי" יוקיע אותה כטירוף. בהמשך מנסה השיר לערוך מיתולוגיזציה עצמית מודעת, "ואנשים יספרו עלי סיפורים משונים/ אופיע באגדות עם רחוקות... אף אחד לא ישכח אותי כמו ששכחת". אבל שורת הסיום חומקת מהנרקיסים של המיתולוגיזציה העצמית, לעבר סיפור פשוט של אהבה נכזבת לגבר. כך ההומוסקסואליות מוכנסת לשיר בצורה עדינה וטבעית, רחוק מההתרסה הפומפוזית גסת הרוח של משוררי חריזה מסוימים.

האני הפגיע-המגודר-כמושגע, מתגונן מתוך מודעות מסוימת למצבו: "סליחה דוק טור/ יצאתי קצת מפסי האישיים/ בשלושה השבועות האחרונים/ זה ממש לא אני הכאב הזה..." רגיש ויפה, הכאב כמשהו גדול מהאדם, המשתלט עליו. כך גם "התדירות בה אתה מאונן גדלה לאחרונה?/ שואלת אותי הפסיכיאטרית/ אני פחדתי שתשאל שוב על היטלר". האני הגבולי מבחינת תפקודו נתון להתקפות של הנורמליות שמייצגת הפסיכיאטרית, ומגן על עצמו בחמלה לעמדת הרחוי.

אירופה, עברה הנורא, השואה ואף היטלר משמשים את המשורר בכמה מהשירים למטאפורה של קיצוניות: "אירופה יפה בתקופה הזאת/ ולו יפה בעירום... אני משמידה שישה מליון פחדים בשבילו לפני ארוחת הערב/ אירופה יפה בתקופה הזאת הלבבות עירומים ואין צפירה". על פניו שימוש בבומבסטיות של קורבנות השואה עלול לצרום, אבל הליריות של סיטואציית האהבה הופכת את השיר למקורי.

בשיר 'פטר' מתגלה בכל זאת השפעת יתר של וולך המוקדמת ו"יותן", גם אם זו מחוזה מודעת, השפעה שממנה יצטרך המשורר להישמר בעתיד: "הם רצו לי בראש/ ולא רציתי/ לתת להם גוף/ פטר...". כך גם ההתכתבות או ההשפעה הלא מודעת של משרקי עם שירים שדווקא אינם מיטבם של וולך, כמו "אני אהיה האיד שלך", בשירים כ'מנולוגים מהאיד'.

"האיד הוא ילד המתגלה כפושע/ במערכה האחרונה" - כך תוקף המשורר את האגו ה"בולע את סך המסקנות של ההתנסות", או את הסופר אגו - "האני-עליון צדקן מושטן"; נראה שהאני המתקף, המוכרז כ"מושגע", מתגונן בתובנותיו הפסיכולוגיות. אלו שורות מעוררות הזדהות, אבל מעט ישירות מדי ולכן שטחיות. כך גם גולש לעתים המשורר לאידיוסינקרטיות לא מוצדקת לדעת: "אני אוהב נשים גבוהות/ לקפל נשים גבוהות... נשים גבוהות מקופלות/ פעם בצורת מגן דוד/ פעם בצורת צלב קרס". כאן המשחק היהודי-שואתי נותר לא מנומק.

ובאותה קריאה, בשיר על האגו מתגלה פתאום יופי של ממש: "למים אין אגו ואין צורה מוחלטת/ מים אינם קנאים/ באים רק ברבים/ מים לא כותבים שירים/ מים חכמים... מצליחים להעתיק את שפת השמים/ ולהחזיר אלי מבט כחול..." זוהי ליריות